

Wreszcie książka dowodzi świetnej znajomości całego ukontekstowania myśli Dugina. Autor jest bez wątpienia historycznym, filozoficznym, socjologicznym i teologicznym erudytą, co pozwala mu opisywać zarówno specyfikę i elementy cywilizacji rosyjskiej, jak i charakterystyczne myśli Dugina tak, że czytelnik dostrzega genetyczne i istotowe zależności między opisywanymi tematami i szerszym tłem historycznym i kulturowym. Wiedza, którą zawiera książka, jest wiedzą podaną z pewnością badacza, który ją „przeżył”.

Do tej ostatniej uwagi należy dodać jeszcze jedną, dotyczącą strony językowej książki. Autor bardzo sprawnie pisze o trudnych sprawach, unikając, tam gdzie to możliwe, stosowania nieprzejrzystych pojęć i skomplikowanych sformułowań, co oczywiście po raz kolejny sprawia, że książka stanowi bardzo cenny i, w świetle powyższych opinii, unikatowy wkład w polskie badania rosjoznawcze.

PIOTR KOPIEC

DOI: <https://dx.doi.org/10.18290/rt20677-12>

EGZYSTENCJALNE SPOJRZENIE NA ESCHATOLOGIE

Ks. Marek JAGODZIŃSKI, *Eschatologia dzisiaj*, Lublin: Wydawnictwo KUL 2018, ss. 130. Seria: Teologia w dialogu 18. ISBN: 978-83-8061-600-4.

Baczną obserwacją teologicznej świadomości chrześcijan oraz teologicznej praktyki duszpasterskiej odslania istotny i narastający rozdźwięk, gdy chodzi o eschatologię. Z jednej strony eschatologia jest tą częścią traktatu teologicznego, który nieodmiennie wzbudza zainteresowanie chrześcijan, co znajduje odzwierciedlenie w obfitości różnych prób wyobrażenia sobie rzeczy przyszłych, obecnych w kulturze popularnej i czasem daleko wykraczających poza system teologii chrześcijańskiej, z drugiej zaś w Kościołach (zwłaszcza w Kościele katolickim) rzadko można natknąć się na kazania dotyczące eschatologii, tak jakby głoszący homilie bali się tego tematu albo nie dostrzegali oczywistej potrzeby przybliżania go wiernym. Przyczyn tego stanu rzeczy nie można upatrywać w braku aktualnej refleksji teologicznej, skoro – jak przypomina autor recenzowanej książki – po okresie, w którym, cytując Ernesta

Dr hab. PIOTR KOPIEC – Katolicki Uniwersytet Lubelski Jana Pawła II, Wydział Teologii, Instytut Nauk Teologicznych, Sekcja Ekumenizmu, Katedra Teologii Protestanckiej; adres do korespondencji — e-mail: petrko@kul.pl; ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-0581-0737>.

Troeltscha – „eschatologiczne biuro było najczęściej zamknięte”, druga połowa XX wieku rozpoczęła czas, gdy – wedle słów Hansa Ursa von Balthasara – „eschatologiczne biuro pracuje w nadgodzinach”. Eschatologia jest integralną i fundamentalną częścią ludzkiego jednostkowego przeżywania wiary chrześcijańskiej, nadając jej doświadczeniu najsilniejsze, jak tylko to możliwe, wewnętrzne znaczenie. Skoro bowiem tożsamość każdego chrześcijanina opiera się na podstawowych prawdach wiary, a samo pojęcie tożsamości można – za Anthonym Giddensem – przekonująco zdefiniować jako samorefleksję każdego człowieka nad ciągłością między własną przeszłością i przyszłością, to wyraźnie odsłania się fakt, że bez myślenia eschatologicznego tożsamość chrześcijańska jest niepełna i pozbawiona istotnej części wewnętrznego znaczenia. Mówiąc nieco innymi kategoriami, obserwacja dzisiejszego przeżywania chrześcijaństwa odsłania potrzebę egzystencjalnego spojrzenia na eschatologię.

W recenzowanej książce takie obserwacje są podejmowane i interpretowane w perspektywie teologii systematycznej. Autor podjął się więc bardzo ważnego zadania, konsekwentnie dążąc do przedstawienia miejsca eschatologii w ramach chrześcijańskiego systemu teologicznego w jej historycznej ewolucji. W książce można wyróżnić przynajmniej cztery podstawowe klucze metodologiczne, które decydują o jej treści. Pierwszy to dążenie do zarysowania przejścia, jakie dokonało się (a właściwie dokonuje się) między ukształtowaną głównie na scholastyce teologią tradycyjną a teologią współczesną. Drugi to oparcie struktury książki w dużej mierze na kluczowych tematach eschatologii, tak jak wyróżnia je traktat teologiczny: śmierć, sąd ostateczny, piekło, niebo, predestynacja i temat światła chwały. Trzeci to konfrontacja współczesnych rozważań eschatologicznych z teologią *communio*. Czwarty wreszcie oznaczony jest przez przewijające się w toku narracji dążenie do uaktualniania form eschatologicznych wypowiedzi tak, by były one zrozumiałe w aktualnym kontekście historycznym i kulturowym, a więc, by odpowiadały nakazowi misyjności Kościoła.

Autor w systematyczny i uporządkowany sposób przedstawia nauczanie na temat eschatologii, wyraźnie zaznaczając jego źródła, przechodząc za każdym razem od skryptyrystycznych, przez patrystyczne, po eklezjalne z uwzględnieniem konfesyjnej różnorodności, wreszcie, przytaczając refleksje poszczególnych teologów współczesnych. Tu szczególne miejsce zajmują tacy autorzy, jak Hans Urs von Balthasar, Karl Barth, Joseph Ratzinger czy Hans Küng. Przejrzysta struktura pozwala czytelnikowi właściwie ułożyć treść chrześcijańskiej refleksji eschatologicznej i przyswoić jej wewnętrzny porządek, określający hierarchię eschatologicznego nauczania Kościołów.